

Fagnotat

Mulige perspektiv og problemstillinger
av daglig leder Pilegrimssenter Oslo, dr. theol. Roger Jensen

Oppdrag: Å gi faglige innspill til hvilken betydning slaget på Stiklestad i 1030 har hatt, og på hvilken måte kan den være verdt en feiring i dag?

Slik jeg ser det er det prinsipielt to avgjørende linjer i dette arbeidet. Både et mer prinsipielt normativt perspektiv knyttet til mulighetsbetingelser, og et perspektiv knyttet til minnepolitikk, hvordan det prinsipielle normative perspektiv skal tenkes konkret. I det følgende er det det første perspektiv jeg konsentrerer meg om.

Slaget på Stiklestad i 1030 som symbol

Året 1030 er mer enn hva som skjedde i slaget på Stiklestad. Historikerne fremholder at Norge med Slaget på Stiklestad i 1030 trer inn i middelalderen, innlemmes i det større felles *Corpus Christianum*. Året 1030 har særlig kommet til å bli symbol for samlingen (sentralmakt) og kristningen (kristianisering) av landet.

- Sentralmakt: Olav Haraldsson og biskop Grimkjell la frem kristenretten på Mostratinget i 1024, hvor den ble vedtatt i samråd med frie bønder. Gradvis ble denne også vedtatt, om enn tidvis med modifikasjoner, på de øvrige tingene i landet. Etter Stiklestad skyter etableringen av en sentralmakt/kongemakt fart.
- Kristianisering: Gjennom sin død på Stiklestad blir Olav Haraldsson helgenkongen Olav den hellige. Kristianiseringen skyter ytterligere fart, kirkens rolle og makt konsolideres gjennom den tette relasjonen til kongemakten.

Sentralmakten ble i Norge et redskap for det religionsskiftet som munnet ut i kristenretten, kristendommens rettslige fundament. Stiklestad og året 1030 er slik å forstå som *historisk symbol*. Et symbol som samler en rekke historiske hendelser over et større tidsspenn og som får konstituerende betydning for utviklingen av nasjonen kulturelt, religiøst og politisk.

Kan vi feire det historiske symbolet?

Til begge disse symbolets historiske aspekter er det i dag god grunn til å reise spørsmål:

- Gir det mening å feire et symbol som uttrykker en konstitusjonell styreform, monarkiet, som er forlatt i størstedelen av verden, hvor *folkestyre/demokrati* fremholdes som ideal?
- Gir det mening å feire et symbol som uttrykker *kulturell og religiøs ensretting*, i et samfunn som (a) opplever økende kulturelt og religiøst mangfold, og hvor (b) multikulturalisme er uttalt politisk og kulturell strategi for å møte mangfoldet?

Å stille problemstillingen på denne doble formel er svært interessant. Til det første spørsmålet, den konstitusjonelle styreform, er det god grunn til å tro at et flertall i det norske folk vil svare ja. Det er god grunn til å feire monarkiet i Norge slik dette monarkiet i dag faktisk fungerer. Grunnen til det er at monarkiet og styreform i dagens Norge er *modernisert*. Det er *nettopp ikke* middelalderens monarki eller styreform vi feirer. Modernisering kom til å innebære parlamentarisme i Norge, på den

ene side et konstitusjonelt monarki og på den annen side et parlamentaristisk styresett. Når vi i Norge i dag kan feire monarkiet, så er det nettopp fordi vi også har parlamentarisme.

Slik blir modernisering avgjørende premiss for meningen av det historiske symbolet i dag i spørsmål om styreform. Nettopp dette moderniseringsperspektiv retter et interessant søkelys på det andre spørsmålet: Lar det seg tilsvarende tenke om modernisering av kristningsarven, modernisering av Stiklestad 1030 som historisk *kulturelt og religiøst* symbol?

Viktige aspekter til denne problemstillingen:

- Historisk sett er modernisering knyttet til et gitt sekulariseringsparadigme. I dette paradigmet har man forholdt seg til religion som til en historisk etterlevning som gradvis, med utviklingen, ville dø ut. Det som har overrasket er imidlertid at utviklingen synes å ha snudd, religion har i samtiden igjen begynt å spille en viktig og stadig viktigere politisk rolle. Troen på at modernisering medfører sekularisering, i den forstand at religiøs tro og praksis stadig vil øve mindre innflytelse på politikk og på samfunnet forøvrig, er i dag ikke lenger selvsagt.
- Jürgen Habermas har reist spørsmålet om samtiden ikke best må karakteriseres som "postsekulær". At man må tilpasse seg det faktum at religion og religiøsitet vedvarende vil være tilstede midt i det moderne sekulariserte samfunnet. At mens det å tenke religionens bidrag til samfunnets felles verdisett var en tanke som ble bekjempet i lys av det klassiske sekulariseringsparadigmet, er spørsmålet i dag snarere på hvilke premisser religionene kan bidra.
- Betydningen og viktigheten av de religiøse narrativer for individuell og kollektiv identitet, for fellesskapsdannelse og fellesskapsidentitet (jfr. kongregasjonalisme) har i dag kommet i fokus. Hvordan kan disse narrative og det språk de uttrykkes i utgjøre en ressurs (Habermas: "semantisk ressurs") for dannelsen av identitet og engasjement?
- Samtidig som repetisjon av narrativ er ufrakommelig, medfører repetisjonen en *nyfortolkning* når overlevering, tradisjon og samtid holdes sammen. Hvilken plass og rolle skal så de religiøse narrativer ha i offentligheten?
- I dag søkes nye kilder for engasjement og involvering i samfunnet. De klassiske politiske ideologier er mer eller mindre døde. De vestlige demokratier synes å ha fallende oppslutning gjennom lavere valgdeltakelse. I hvilken grad kan Stiklestad 1030 som narrativ utgjøre en ressurs til å fremme engasjement og involvering i samfunnet?
- Hva modernisering av religionen betyr er ikke identisk for alle land som engang var del av det ene *Corpus Christianum*. Den nødvendige kontekstbestemmelse av samtiden, både religiøst og allment, må med nødvendighet tenke med den historiske og idehistoriske utvikling mellom middelalder og i dag, mellom det gradvise sammenbruddet av det kristne fellessamfunn i middelalder og frem til i dag. Det er her ikke tilstrekkelig endimensjonalt kun å peke på moderniseringen, nytiden, som felles utvikling og prosess i Europa. Nytiden kom til å få en annen form og et annet avtrykk i Nord-Europa, preget av reformasjon og protestantisme, sammenlignet med et Sør-Europa fortsatt preget av romersk-katolisisme. Reformasjonen er både frontløper for og del av den kritikk av

kirkelig makt og autoritet som skjer i Europa. På hvilken måte er den særegne religionsform i Nord-Europa, med et annet syn på hellighet, etikk, autoritet, frelse, en ressurs i moderniseringen av det historiske symbolet Stiklestad 1030?

Å redefinere symbolet

Det er unødvendig å fremholde at det i 2030 ikke er mulig å ukritisk repetere det historiske symbolet 1030 Stiklestad, det er nok her å peke på forskjellighet i verdensbilde mellom den gang og i dag og hermeneutisk avstand. Vi er uvegerlig utlevert og ufrakommelig knyttet til den tradering som har skjedd, på godt og ondt. Arven fra Stiklestad er i Norge (og Nord-Europa generelt) mediert gjennom protestantisme.

Spørsmålet i dag er om arven fra Stiklestad evner å forene det multikulturelle Norge?

Det historiske symbolet Stiklestad 1030 er for *Den norske stat* mot år 2030 verd en feiring dersom dette symbol *i dag* kan være med å forene nasjonen over kulturelle, etniske og religiøse grenser. Dersom symbolet 1030 skal være *mer enn* et historisk symbol, også være et symbol for nasjonen *i dag*, mer enn uttrykk for historie og fortid, må man lete etter tolknings- og tydningsmuligheter av symbolet som er overskridende og ikke skaper grenser – som også overskrider de grenser det historiske symbolet en gang satte.

Oppgaven i det multikulturelle/interkulturelle Norge er i dag å redefinere symbolet Stiklestad 1030 til å bli et symbol for ikke-hegemonisk universalitet. – Som med utgangspunkt i det historiske narrativ Stiklestad representerer, søker å (a) etablere felles parameter for å tale om og trygge menneskets menneskelighet, og (b) som søker å skape tilhørighet og identitet til, og forpliktelse på Norge som nasjon og fellesskap, og som gjør dette på en måte som overskrider dette hegemonisk narrativ. Oppgaven er både å overskride og å redefinere det historiske symbolet 1030 for slik å kunne være et aktuelt symbol for Norge i 2030.